

**НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ**

Методичні рекомендації з виконання курсової роботи

з дисципліни «Економіка підприємства»

для студентів всіх форм навчання

за спеціальністю

«Економіка»

Київ 2021

Укладач: д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки повітряного транспорту Вовк Ольга Миколаївна.

Рекомендовано до друку кафедрою економіки повітряного транспорту. Протокол № 24 від 27 серпня 2021 року.

Економіка підприємства: методичні рекомендації до виконання курсової роботи для студентів спеціальності «Економіка» уклад.: О. М. Вовк. . : НАУ, 2021. 40 с.

Методичні рекомендації складені відповідно до програми курсу «Економіка підприємства», містять вимоги, завдання до виконання курсової роботи, перелік рекомендованої літератури.

Для студентів спеціальності «Економіка» усіх форм навчання.

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Методичні рекомендації підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Економіка підприємства» для студентів спеціальності 051 «Економіка» всіх форм навчання.

Основною метою навчальної дисципліни є формування у студентів знань щодо процесів результативного функціонування суб'єктів національної економіки і практичних навичок щодо планування, організації й забезпечення і оцінювання ефективності господарювання підприємств у ринкових умовах.

Головним завданням навчальної дисципліни є оволодіння знаннями теоретичних та методологічних основ економіки, вивчення методологічних та методичних основ моделювання ефективності роботи підприємства в умовах динамічного розвитку та глобалізації.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- сутність основних понять економіки та методи їх застосування в різноманітних сферах діяльності підприємств;
- структуру системи управління та шляхи підвищення ефективності функціонування підприємств і їх підрозділів;
- основи оцінювання активів і моделювання ефективності роботи підприємств в умовах динамічного розвитку;
- процеси забезпечення ефективності, якості та безпеки функціонування підприємств;
- методологію управління інноваційним розвитком та інвестиційними процесами.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **уміти**:

- поєднувати теоретичні знання і практичні навички для ефективної організації процесів виробництва, збуту продукції, техніко-технологічного забезпечення виробничих потужностей, процесів фінансування і оновлення підприємства;
- досліджувати продуктивність праці персоналу, виявляти шляхи розвитку кадрового потенціалу та напрями реалізації кадрової політики;

– структурувати капітал та активи підприємства, оцінювати результативність та вартість використання ресурсів на підприємстві, доцільність та напрями їх оптимізації;

– проектувати та оцінювати ефективність розвитку підприємства з застосуванням інноваційних технологій та методів управління;

– розраховувати і планувати собівартість, ціну та фінансові результати підприємства за існуючих економічних умов;

– оцінювати і планувати якість і конкурентоспроможність продукції, економічну безпеку підприємства, потенціал розвитку;

– застосовувати нормативну базу в процесах реорганізації створення, реструктуризації, санації, банкрутства та ліквідації підприємства;

– обґрунтовувати шляхи використання резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Методичні вказівки складено для надання студенту необхідної методичної допомоги щодо організації ефективної роботи з вивчення дисципліни, виконання курсової роботи, підготовки до складання диференційованого заліку та іспиту.

2. ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ КУРСОВОЇ РОБОТИ «ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДО І ПІСЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ОБРАННЯ КРАЩОГО З ВАРІАНТІВ ІНВЕСТУВАННЯ»

Курсова робота (КР) з дисципліни виконується у п'ятому семестрі, відповідно до затверджених в установленому порядку методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмій, набутих студентом у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни в області інвестиційної діяльності підприємства.

Виконання КР є важливим етапом у підготовці до виконання дипломної роботи майбутнього фахівця з економіки підприємства.

Мета КР – поглибити теоретичні знання, набуті студентами в процесі вивчення курсу та виробити навички застосовувати їх у практичному вирішенні питань стратегічного управління підприємством.

Об'єктом дослідження в курсовій роботі виступає підприємство транспортної галузі. Підприємство обирається студентом самостійно, основною вимогою до якого є наявність пакету фінансової звітності за останні 3 роки, що має бути включена до додатків курсової роботи. За відсутності інформації про підприємства викладач може самостійно надати звітність та характеристику для проведення досліджень студентом.

Для успішного виконання КР студент повинен знати особливості виробничої та інвестиційної діяльності підприємства, методичні підходи до оцінювання основних показників роботи підприємства та ефективності інвестиційної діяльності, вміти самостійно розраховувати показники ефективності підприємницької діяльності, застосовувати методи оцінки ефективності інвестиційних проектів та приймати рішення щодо вибору напрямів розвитку підприємства, з використанням сучасних технічних засобів та програм.

3. ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Основна частина курсової роботи представлена трьома розділами.

1. Перший розділ є теоретичною частиною. Досліджуване теоретичне питання повинно ґрунтуватись на останніх наукових працях та актуальних нормативно-правових нормах і методичних розробках.

2. Другий розділ роботи є аналітичною частиною. В ньому аналізується предмет дослідження (досліджуване підприємство) за останні 3 роки, вивчаються окремі його аспекти на базі об'єкта дослідження, оцінюється його найближче оточення.

3. Третій розділ є проектною частиною, яка визначає основні шляхи або напрямки зменшення, скорочення, оптимізації, удосконалення предмета дослідження відповідно до умов функціонування об'єкта дослідження. В цьому розділі обґрунтовують два інвестиційні проекти з удосконалення діяльності підприємства.

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

4.1. Загальні вимоги

Курсова робота має бути надрукована на аркушах паперу формату А-4 (210*297 мм), (шрифт Times New Roman, розмір 14, інтервал 1,5). Дозволяється для подання таблиць та ілюстрацій використати папір формату А-3 (у вільній формі).

Текст курсової роботи друкують, залишаючи поля таких розмірів: ліве-30 мм, праве-10 мм, верхнє та нижнє -20мм, а також абзац 1,27см.

Курсова робота здається в друкованому вигляді та в електронному. Електронний варіант за 2 тижні до захисту надсилається на адресу викладача, що перевірятиме та прийматиме роботу. Ім'я файлу відповідає прізвищу студента та його порядковому номеру у списку групи, друкується латинськими літерами.

Обсяг курсової роботи - 60-70 сторінок формату А4 (210 x 297 мм) комп'ютерного тексту без урахування додатків.

Приблизний обсяг структурних складових друкованого варіанту:

- Зміст
- Вступ 1-2 стор.
- Перший розділ (теоретична частина)- до 20 стор.
- Другий розділ (аналітична частина) – до20 стор..
- Третій розділ (проектна частина) – до 20 стор.
- Висновки-1-2 стор.
- Література (не менше 15 джерел за останні 5 років)
- Додатки (обов'язково з фінансовою звітністю підприємства за останні 3 роки)

Перед захистом курсова робота має бути зброшурована і містити в наступній послідовності титульну сторінку, зміст, основну частину, висновки, список використаних джерел, додатки.

4.2. Нумерація

Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок (див. додаток 1). Титульний аркуш, не нумерують, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці, враховуючи у загальну нумерацію всіх попередніх аркушів.

4.3. Формули

Формули в курсовій роботі нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери пишуть біля правого поля аркуша в одному рядку з відповідною формулою у круглих дужках, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Нижче, під формулою, дається пояснення значень використаних у формулі символів в послідовності, у якій вони дані у формулі.. Перший рядок пояснення починають зі слова "де" без двокрапки.

Наприклад:

$$\text{ЧДП} = \sum_{t=1}^n \frac{ВВ_t - В_t}{(1+r)^t} \quad (2.1)$$

де ЧДП — чистий дисконтований прибуток проекту за період його здійснення, грн.; $ВВ_t$ — валова виручка від реалізації готової продукції у поточному t -ому році, грн/рік; $В_t$ — витрати у поточному t -ому році, грн/рік; t — шаг розрахунку (номер поточного року); r — річна норма дисконту, частки одиниці; $1/(1+r)^t$ — коефіцієнт дисконтування, частки одиниці; n — кількість років у періоді здійснення проекту.

Також слід зазначити, що перед та після формули повинен бути один інтервал.

4.4. Ілюстрації

Ілюстрації (креслення, схеми, графіки, карти) позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації повинен складатись з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу).

Номер ілюстрації, назва та пояснювальні записи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі курсової роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Ілюстрації (схеми, графіки, малюнки) необхідно подавати після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься в її назві. У тому місці, де викладається тема, пов'язана із ілюстрацією, і де треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих

дужках "(рис.1.1)" або зворот типу: «...як це видно з рис.1.1», або «...як це показано на рис 1.1».

Також слід зазначити, що перед та після ілюстрації повинен бути один інтервал.

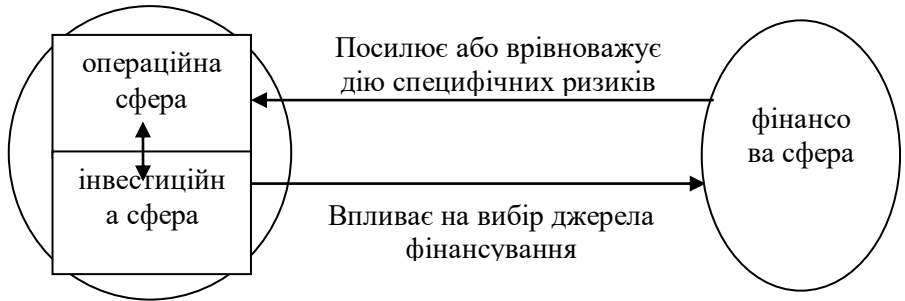

Рис.1.3. Взаємозв'язок і взаємовплив різних сфер діяльності підприємства при формуванні структури інвестиційного капіталу

4.4. Таблиці

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис "Таблиця" із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатись із номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над нею і друкують симетрично до тексту (не виділяти жирним). Назву і слово "Таблиця" починають з великої літери. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш, пишуть "Продовж. табл." і вказують номер таблиці, при цьому назву не вміщують, наприклад: "Продовж. табл. 1.2".

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного боку курсової роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

На всі таблиці курсової роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово таблиця пишуть скорочено, наприклад : "...в табл.1.2", або "...дані наведені в табл.1.2 дають змогу зробити висновок, що...", або "...як видно із табл.1.2...".

Шрифт тексту в таблиці обирається студентом самостійно із врахуванням доцільності, але не менше шрифту Times New Roman, розміру 10. Інтервал в таблиці повинен бути одинарний. Також слід зазначити, що перед таблицею, також після таблиці повинен бути 1 інтервал. Приклад побудови таблиці:

Таблиця 1.2

Назва таблиці

Назви рядків	Назви колонок			

Шапка ←

Боковик (заголовки
рядків)

Графи (колонки)

Цифри в стовпцях повинні бути записані таким чином, щоб розряди цифр збігалися (одиниці під одиницями, десятки під десятками ...). При відсутності цифр в окремих клітинках таблиці замість них проставляється риска.

4.5. Цитування та посилання

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати.

Загальні вимоги до цитування такі:

1) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни,

запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз "так званий";

2) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місті цитати (на початку, всередині, в кінці).

3) кожна цитата супроводжується посиланням на джерело;

4) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладі думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і робити відповідні посилання на джерело.

Посилання в тексті курсової роботи на джерела роблять згідно з їх переліком у квадратних дужках, наприклад: "...у працях [1-7], "...[7, с.98].

4.6. Список використаних джерел

Перелік використаних джерел охоплює літературні джерела (книги, статті та т. ін.), законодавчу й нормативну літературу, на які є посилання в тексті, а також які використані при підготовці курсової роботи. Література оформлюється відповідно до вимог Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація ([приклад оформлення бібліографічного списку](#)). Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Список джерел наводиться мовою оригіналу у послідовності посилання на відповідні джерела в тексті статті. На всі наведені у списку джерела повинні бути зроблені посилання у тексті. Літературу можна розміщувати в списку за допомогою одного з таких способів: в порядку появи посилання у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, в хронологічному порядку.

4.7. Додатки

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги). Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках курсової роботи, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово "Додаток " і велика літера, що позначає додаток. Наприклад:

Додаток А

Схема організаційної системи управління нематеріальними активами

Кожен з додатків починають з нової сторінки. При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою роботи друкують великими літерами слово "ДОДАТКИ". Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, наприклад, додаток А, додаток Б і т. і. Один додаток позначається як додаток А.

При переносі частини додатку на наступний аркуш, пишуть "Продовження дод. А" з правого боку, а назву не вміщують. На останньому аркуші, де розміщується додаток, пишуть "Закінчення дод.А" з правого боку.

До складу додатків, як правило, включають:

- первинні документи, облікові реєстри, форми звітності та накази по підприємству (установі, організації);
- аудиторські висновки, звіти за результатами аудиторської перевірки, акти перевірок, акти ревізій;
- проміжні математичні доведення, формули і розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру.

5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ

Теоретична частина містить обґрунтовані на основі останніх публікацій (за останні 5 років) теоретичних положень з обраної тематики. Обов'язковим є перелік використаних джерел та наявність графічного матеріалу (таблиць, рисунків). Обсяг теоретичної частини до 20 сторінок. Варіант обирається згідно порядкового номеру студента в журналі групи. Питання можуть корегуватись викладачем.

Текст теоретичної частини має бути структурований наступним чином:

Постановка проблеми має відобразити актуальність теми, її зв'язок із найважливішими теоретичними та науково-практичними завданнями, значення для розвитку певної галузі науки і практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій має містити посилання на авторитетних науковців, що займалися дослідженням відповідної наукової проблеми, короткий огляд основних досліджень і публікацій, наявних у списку літератури, що додається, на які посилається автор, узагальнення сучасних поглядів на проблему. Завершується аналіз досліджень і публікацій виділенням дискусійних положень, труднощів при розробці цього питання, невирішених завдань у межах загальної проблеми, яким присвячена тема.

Мета – опис головної ідеї публікації, чим вона відрізняється, доповнює та поглиблює вже відомі підходи, які нові факти, закономірності висвітлює; мета впливає з постановки загальної проблеми і огляду раніше виконаних досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження – це основна частина теоретичної частини, в якій висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, розроблені науково-методичні підходи та результати їх апробації, методика отримання та аналіз фактичного матеріалу.

Висновки. Теоретична частина має завершуватись конкретними висновками і рекомендаціями, що коротко узагальнюють викладений в основній частині матеріал та/або перспективу подальших досліджень.

Перелік теоретичних питань:

1. Інноваційне оновлення основних засобів підприємства
2. Резерви підвищення фондівдачі авіапідприємства
3. Джерела ефективного використання і відтворення основних виробничих засобів підприємства
4. Економічна ефективність використання виробничих ресурсів підприємства
5. Підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства транспортної галузі
6. Методи оцінки виробничої потужності підприємства
7. Визначення ефективності збутової діяльності підприємства
8. Методичне забезпечення оцінювання вартості активів підприємства
9. Економічна сутність та методологія оцінювання амортизації основних засобів підприємств
10. Формування системи управління на підприємстві
11. Методи оптимізації капіталу підприємства
12. Лізинг та інші форми оренди основних засобів
13. Управління джерелами формування оборотних засобів
14. Загальна характеристика та структура капіталу підприємства
15. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства
16. Методи управління оборотними засобами
17. Роль логістичного управління у нормування оборотних засобів
18. Управління процесами модернізації основного капіталу
19. Управління процесами інноваційного оновлення основного капіталу
20. Формування та ефективність використання виробничої потужності
21. Особливості та оцінювання ефективності використання невикористаних основних засобів
22. Методологія організації процесів управління виробництвом.
23. Підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства
24. Методи оцінки прибутковості підприємства
25. Інструментарій підвищення рентабельності підприємства
26. Організаційно-економічні особливості управління витратами підприємства.
27. Формування вартості послуг на транспортному підприємстві

28. Формування стратегій розвитку підприємства
29. Інноваційне оновлення основних засобів підприємства
30. Фактори збільшення прибутку підприємства
31. Напрями зниження собівартості продукції підприємства
32. Резерви підвищення продуктивності праці працівників підприємства
33. Формування антикризової стратегії підприємства
34. Організаційно-економічні фактори підвищення ефективності діяльності підприємства
35. Підвищення ефективності інвестиційної діяльності
36. Резерви підвищення прибутковості підприємства
37. Фінансово-економічні умови антикризового управління підприємства
38. Методи мотивації праці на транспортному підприємстві
39. Стратегічне управління розвитком транспортного підприємства
40. Фактори ефективності використання основних засобів підприємства
41. Формування економічної стратегії розвитку підприємства
42. Підвищення ефективності виробничої інфраструктури підприємства транспортної системи
43. Економічна ефективність використання виробничих ресурсів підприємства
44. Підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства транспортної галузі
45. Формування системи управління якістю на підприємстві
46. Рентабельність підприємства та резерви її підвищення
47. Формування собівартості перевезень на авіаційному транспорті
48. Підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства
49. Формування стратегії розвитку персоналу підприємства
50. Конкурентоспроможність підприємства та напрямки її підвищення
51. Підвищення ефективності управління капіталом підприємства
52. Оцінка ефективності розвитку потенціалу підприємства
53. Визначення ефективності збутової діяльності підприємства
54. Оцінка впливу ризиків на діяльність підприємства.
55. Ефективність управління нематеріальними активами підприємства.

56. Методи ціноутворення на транспортних підприємствах.
57. Сучасні тенденції розвитку авіаційних компаній в Україні.
58. Сучасні тенденції розвитку авіаційних промислових підприємств в Україні.
59. Сучасні тенденції розвитку підприємств водного транспорту в Україні.
60. Сучасні тенденції розвитку аеропортів в Україні.

6. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ЧАСТИНИ

Метою аналітичної частини є аналіз економічного стану об'єкта дослідження та середовища його функціонування.

Вона будується на матеріалах конкретного підприємства або організації. Збір статистичних та аналітичних матеріалів здійснюється у відповідності з характером питань, які передбачені планом курсової роботи. Вибірка та аналіз статистичних даних проводяться за останні 3 роки. Вихідною інформацією для проведення аналізу є

- офіційний сайт підприємства,
- Державний комітет статистики України,
- форми фінансової звітності.

Студент повинен логічно і послідовно розкрити сутність та дати оцінку факторів впливу на господарську діяльність підприємства за плановими та фактичними показниками. Проведений аналіз дасть можливість виявити проблеми та напрацювати шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства, розробити рекомендації.

Аналіз обов'язково має містити розрахунки, які в тексті групуються у відповідні таблиці. Крім таблиць, розрахунки супроводжуються графіками, діаграмами та іншим ілюстрованим матеріалом, що сприяє полегшенню сприйняття основних результатів дослідження. Обов'язково всі аналітичні розрахунки завершуються аналітичним коментарем, що дозволяє підсумувати та оцінити основні результати проведеного аналізу.

Характеризуючи об'єкт дослідження, необхідно подати повне та скорочене найменування підприємства, його форму власності, місце розташування, напрям господарювання.

До характеристики господарської діяльності підприємства обов'язково потрібно включити наступні питання:

6.1. Система управління

Підрозділ має містити загальну господарську характеристику діяльності підприємства:

- **загальна характеристика активів, форми власності, специфіка та перелік продукції, територіальне розміщення, тощо,**

- **організаційну структуру** (загальна схема, тип, переваги та недоліки існуючої, характеристика підрозділів та їх функції),

- **системи управління персоналом** (кількість та структура персоналу продуктивність праці, джерела забезпечення продуктивності праці, динаміка та структура фонду заробітної плати, характеристику **системи мотивації, кадрова політика**).

Для аналізу ефективності системи управління необхідно розрахувати наступні показники:

- **продуктивність праці:**

$$ПП = \frac{Вр\dot{и}к}{Чср} \quad (6.1)$$

де $Вр\dot{и}к$ – річний обсяг виробництва товарної (валової або реалізованої) продукції, грн; $Чср$ – середньосписочна чисельність працівників, осіб.

- **фонд оплати праці,**

- **середньомісячний розмір заробітної плати.**

З метою узагальнення необхідно зробити горизонтальний та вертикальний аналіз структури кадрів, показати зміну фонду оплати праці та продуктивності праці. Результати подати у формі графіків або діаграм.

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться в аудиторських звітах, статуті та ін.. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо перспектив та загроз розвитку системи управління.

6.2. Техніко-технологічна база

В даному пункті курсової роботи потрібно зробити аналіз активів та виробничої потужності за наступними пунктами:

- **склад та структура** основних засобів, економічна оцінка процесів використання та оновлення основних засобів(**види вартості, розмір амортизації** накопиченої та річної, коефіцієнти використання та відтворення),

- **амортизаційна політика** підприємства,

- **характеристика виробничої потужності та наявні об'єкти** основних засобів, факти щодо їх **оновлення, модернізації** тощо.

Для аналізу ефективності управління основними засобами необхідно розрахувати наступні показники:

1. Коефіцієнт зношування:

$$K_{\text{зн}} = \frac{\sum A_{\text{річ}}}{B_{\text{о.з.кр}}}, \quad (6.2)$$

де $A_{\text{річ}}$ – річна сума амортизаційних відрахувань, грн. ;
 $B_{\text{о.з.кр}}$ – вартість основних засобів на кінець року або залишкова вартість основних засобів, грн..

2. Коефіцієнт придатності:

$$K_{\text{п}} = \frac{B_{\text{озкр}} - \sum A_{\text{річ}}}{B_{\text{о.з.кр}}} = 1 - K_{\text{зн}}. \quad (6.3)$$

3. Коефіцієнт оновлення:

$$K_{\text{он}} = \frac{B_{\text{вв}}}{B_{\text{о.з.к.р}}}, \quad (6.4)$$

де $B_{\text{вв}}$ – загальна вартість уведених основних засобів протягом року, грн.

4. Коефіцієнт вибуття :

$$K_{\text{внб}} = \frac{B_{\text{внб}}}{B_{\text{о.з.поч.р}}}, \quad (6.5)$$

де $B_{\text{внб}}$ – загальна сума вибулих основних засобів, грн;
 $B_{\text{о.з.поч.р}}$ – загальна сума основних засобів на початок року, грн...

5. Фондовіддача:

$$\Phi_{\text{від}} = \frac{B}{C_{\text{сп}}} \quad (6.6)$$

де: B – обсяг товарної (валової) продукції, грн; $C_{\text{сп}}$ – середньорічна вартість основних засобів підприємства, грн.

6. Фондомісткість продукції:

$$\Phi_{\text{міс}} = \frac{C_{\text{сп}}}{B} \quad (6.7)$$

7. Фондоозброєність:

$$\Phi_{\text{озбр}} = \frac{C_{\text{сп}}}{\text{Ч}} \quad (6.8)$$

де: Ч – середньооблікова чисельність працівників, осіб,

8. Рентабельність основних засобів

$$R_{oo} = \frac{\Pi}{V_{o.z.kin.p}} * 100, \quad (6.9)$$

де Π – прибуток підприємства (потрібно брати чистий прибуток, але якщо підприємство збиткове – можна розраховувати за операційним або валовим прибутком).

З метою узагальнення необхідно зробити горизонтальний та вертикальний аналіз структури основних засобів, показати зміну показників придатності та ефективності використання. Результати подати у формі графіків або діаграм.

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться у фінансовій звітності підприємства, статуті та ін. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо проблем та напрямів нарощування виробничої потужності.

6.3. Матеріально-технічне забезпечення

Підрозділ орієнтований на **аналіз оборотних засобів** підприємства та систем управління ними. Студентам необхідно дослідити наступні показники:

- **склад та структура** оборотних засобів,
- **обґрунтування потреби в запасах та розмірів поставки матеріалів,**
- **аналіз логістичного забезпечення.**

Для аналізу ефективності системи управління оборотними засобами необхідно розрахувати наступні показники:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів:

$$K_{об} = \frac{Q}{C_{об.з}}, \quad (6.10)$$

де Q – річний обсяг продукції, грн; $C_{об.з}$ – середньорічна вартість оборотних засобів, грн:

2. Коефіцієнт закріплення (завантаження):

$$K_3 = \frac{C_{об}}{Q} . \quad (6.11)$$

3. Період обороту оборотних засобів:

$$T_o = \frac{T_{пер}}{K_{об}} , \quad (6.12)$$

$T_{пер}$ – тривалість періоду, що розглядається, днів.

4. Рентабельність оборотних засобів:

$$R_{об} = \frac{\Pi}{C_{об}} \cdot 100 , \quad (6.13)$$

де Π – прибуток підприємства, грн.

З метою узагальнення необхідно зробити горизонтальний та вертикальний аналіз структури оборотних засобів, показати зміну показників. Результати подати у формі графіків або діаграм.

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться у фінансовій звітності підприємства, статуті та ін. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо перспектив впровадження інноваційних, логістичних систем управління оборотними засобами.

6.4. Операційна діяльність

В даному підрозділі потрібно описати **основні види продукції, попит та пропозицію на ринку, основних конкурентів підприємства**. Необхідно провести якісний аналіз виробничих активів. Студентам потрібно розглянути **ефективність досягнення планових показників та описати наявні стратегії і стан їх**

реалізації. Для проведення дослідження потрібно використати один із методів стратегічного аналізу внутрішнього середовища підприємства (SWOT, STEP, «профіль об'єкта» та ін.), обґрунтувати витрати праці та часу на виробництво продукції.

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться в аудиторських звітах, статуті та ін.. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо ефективності операційної виробничої діяльності.

6.5. Управління витратами.

Студентам необхідно дослідити **склад та структуру витрат**, провести їх аналіз з точки зору розподілу між видами діяльності, видами продукції, підрозділами. В даному підрозділі потрібно провести **дослідження собівартості продукції та визначити точку беззбитковості** для кожного виду продукції.

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться в аудиторських звітах, маркетингових дослідженнях, статуті та ін.. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо оптимізації та мінімізації витрат, структурувати напрями зниження собівартості продукції.

6.6. Фінансовий аналіз підприємства

В підрозділі студентам потрібно провести **горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності** підприємства, його **ліквідності, фінансової стійкості та стабільності**. Потрібно провести аналіз **політики ціноутворення, прибутковості та рентабельності, оцінити дохідність діяльності**.

Для аналізу фінансово-економічного стану необхідно розрахувати наступні показники:

1. Аналіз рентабельності проводиться за наступними показниками:

- рентабельність продукції:

$$R_{\Pi} = \text{ЧП} / V_p \quad (6.14)$$

де ЧП – чистий прибуток, грн., V_p – виручка (дохід) від реалізації, грн.

- рентабельність виробництва:

$$R_v = \text{Пб} / C \quad (6.15)$$

де Пб – балансовий прибуток, грн., C – собівартість, грн.

- рентабельність сукупних активів:

$$R_{ak} = \text{Пб} / B \quad (6.16)$$

де Пб – балансовий прибуток, грн., B – підсумок балансу, грн.

4. Рентабельність власного (акціонерного) капіталу:

$$R_{vk} = (\text{Пб} - K) / V_k \quad (6.17)$$

де K - сума сплати відсотків за кредит, грн., V_k — власний капітал, грн.

2. Фінансова стійкість:

- коефіцієнт автономії:

$$k_{авт} = V_k / B, \quad (6.18)$$

Оптимальне значення коефіцієнта незалежності (автономії) дорівнює 0,5.

- коефіцієнт фінансової залежності

$$k_{зал} = B / V_k, \quad (6.19)$$

Критичне значення - 2.

- коефіцієнт фінансового ризику:

$$k_{ф,р} = ЗК / Вк \quad (6.20)$$

де ЗК – залучені кошти, грн.

Оптимальне значення цього коефіцієнта $\leq 0,5$, критичне значення – 1.

3. Аналіз платоспроможності:

- коефіцієнт загальної ліквідності:

$$k_{з.л.} = Об.а. / Пз, \quad (6.21)$$

де Об.а. – оборотні активи, грн., Пз – поточні зобов'язання, грн.
Нормативне значенню $K_{з.л.} > 2$.

- коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$K_{абс.л.} = \frac{Гк}{Пз}, \quad (6.22)$$

де Гк – грошові кошти, грн.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути у межах від 0,2 до 0,35.

- коефіцієнт покриття:

$$K_{п.} = Мз / Пз \quad (6.23)$$

де Мз – мобільні засоби, які включають найбільш ліквідні засоби підприємства, тобто оборотні активи, грн.

Нормою вважається значення показники в межах від 1 до 3.

З метою узагальнення необхідно зробити горизонтальний та вертикальний аналіз балансу підприємства, його структури, показати зміну показників. Результати подати у формі графіків або діаграм.

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться у фінансовій звітності підприємства, статуті та ін. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо перспектив покращення фінансового стану та рентабельності, наявності джерел фінансування діяльності підприємства.

6.7. Інноваційно-інвестиційна діяльність

Студентам необхідно описати напрями та обсяг інвестицій, існуючі інноваційні продукти, системи чи технології. Потрібно провести оцінку:

- **складу, структури та спрямованості нематеріальних активів,**
- **складу, структури та спрямованості інвестиційних ресурсів,**
- **оцінку ефективності інвестицій,**
- **аналіз інвестиційних ризиків,**
- **оцінку інвестиційної привабливості.**

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться у фінансовій звітності підприємства, інвестиційних звітах, статуті та ін. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо перспектив розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності.

6.8. Аналіз конкурентоспроможності.

Підрозділ має містити **аналіз ринку та галузі**, в яких функціонує підприємства, а також потрібно провести **оцінку середовища підприємства на ринку та в галузі з використанням методів стратегічного аналізу**. Крім того потрібно **оцінити конкурентоспроможність продукції на ринку та конкурентний статус між найближчими конкурентами**. Як інструмент оцінювання можна використати метод «багатокутник конкурентоспроможності»

Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться в аудиторських звітах, маркетингових дослідженнях, статуті та ін.. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо нарощування конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому.

6.9. Система менеджменту якості

В даному підрозділі потрібно описати наявні сертифікати якості, якість продукції, системи управління якістю та проаналізувати витрати за забезпечення якості на підприємстві, передумови провадження інноваційних методик забезпечення якості продукції. Вихідні дані для аналізу та розрахунків містяться в аудиторських звітах, маркетингових дослідженнях, статуті та ін.. документах що регулюють або характеризують діяльність підприємства.

6.10. Система економічної безпеки

В підрозділі необхідно надати:

- характеристику наявним підсистемам забезпечення економічної безпеки,
- опис загроз та заходів на їх попередження або ліквідацію,
- оцінити показники ефективності підсистем економічної безпеки та визначити рівень наявної безпеки (використовуючи методику «радар безпеки»),
- описати антикризову стратегію підприємства,
- оцінити витрати на забезпечення економічної безпеки та можливу економію втрат.

Оцінювання системи економічної безпеки необхідно зробити з використанням однієї з інтегральних методик (Карачиної Н.П., Іванової Н.С., "R - модель прогнозу ризику банкрутства" чи інших).

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити висновки щодо напрямів забезпечення економічної безпеки.

6.11. Інтегральна оцінка ефективності.

В заключному підрозділі аналітичної частини необхідно визначити вплив всіх систем на ефективність діяльності підприємства. Студент має узагальнити показники, що характеризують соціальну та економічну ефективність, їх динаміку. В даному підрозділі потрібно провести **факторний аналіз впливу внутрішнього і зовнішнього середовища на інтегральну ефективність підприємства.**

7. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРОЕКТНОЇ ЧАСТИНИ

Закінчується основна частина курсової роботи питанням пошуку основних шляхів подолання проблем, що були виявлені в попередніх підрозділах курсової роботи та кореспондуються з теоретичною і аналітичною частинами роботи. Це можуть бути відповідні заходи, окремі етапи подолання проблем, формування відповідної стратегії та тактики тощо, які представлені і обґрунтовані на основі проведених розрахунків.

Обов'язкова вимога до даного розділу обґрунтування, пропозиції, розрахунки повинні відповідати отриманий результатам аналізу даного підприємства (об'єкта дослідження), напрямам розвитку підприємства та мати два альтернативні проекти, ефективність яких оцінюється з метою обґрунтування розвитку.

Для економічного обґрунтування подальшого розвитку досліджуваного підприємства студентам потрібно провести оцінку за запропонованими пунктами.

7.1. Визначення типу розвитку підприємства.

Універсальним підходом до визначення типу економічного розвитку підприємства можна вважати методику, що узагальнює показники визначення рівня розвитку економічного потенціалу.

Під якісним ростом слід розуміти зростання, що досягається шляхом інтенсифікації виробництва. Інтенсифікація — це процес, особливий спосіб розвитку, метою і результатом якого є підвищення економічної ефективності виробництва і збільшення на цій основі

випуску продукції. На противагу цьому екстенсивний спосіб розвитку виробництва передбачає збільшення випуску продукції без підвищення ступеня віддачі застосовуваних у виробництві трудових і матеріальних ресурсів (тобто без підвищення рівня ефективності), а за рахунок їх абсолютного збільшення. Окремо розглядають ще один тип розвитку — детенсивний, за якого відбувається погіршення технічного та технологічного рівнів виробництва і підприємство поступово деградує.

У якості базових критеріїв аналізу та оцінки ефективності організаційно-економічного розвитку економічного потенціалу підприємств використовуються такі індекси:

- виробництва, що розраховується за формулою:

$$I_{ВП} = \frac{ВП}{ВПб} \quad (7.1)$$

де, ВП- рівень виробництва (реалізації) продукції у звітному періоді; ВПб- рівень виробництва (реалізації) продукції у базовому періоді.

- сукупних витрат на виробництво і реалізацію продукції, що розраховується за формулою:

$$I_B = \frac{B}{Bб} \quad (7.2)$$

де, В- сукупні витрати на виробництво і реалізацію продукції у звітному періоді; Вб- сукупні витрати на виробництво і реалізацію продукції у базовому періоді.

- рівня економічної ефективності, що розраховується за формулою:

$$I_{ке} = \frac{Ie}{I_B} \quad (7.3)$$

де, Іе - досягнуті ефекти; Ів - витрати на досягнуті результати

у звітному періоді.

- рівня рентабельності, що розраховується за формулою:

$$I_p = \frac{I_e}{I_{Bб}} \quad (7.4)$$

де, I_e - досягнуті ефекти; $I_{Bб}$ - сукупні витрати у базовому періоді.

На основі визначених критеріїв виокремлюються основні типи економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Можливі моделі розвитку підприємств

Варіант розвитку	Значення критеріїв				Тип розвитку
	виробництва	сукупних витрат	рівня економічної ефективності	рівня рентабельності	
1	$I_{вп} > 1$	$I_{в} < 1$	$I_{ке} > 1$	$I_p > 1$	Інтенсивний, найбільш прогресивний розвиток
2	$I_{вп} > 1$	$I_{в} = 1$	$I_{ке} > 1$	$I_p > 1$	Інтенсивний, прогресивний розвиток
3	$I_{вп} > 1$	$I_{в} > 1$	$I_{ке} > 1$	$I_p > 1$	Переважно інтенсивний, прогресивний розвиток
4	$I_{вп} > 1$	$I_{в} > 1$	$I_{ке} > 1$	$I_p < 1$	Переважно екстенсивний, мало прогресивний розвиток
5	$I_{вп} > 1$	$I_{в} > 1$	$I_{ке} < 1$	$I_p < 1$	Екстенсивний регресивний розвиток
6	$I_{вп} > 1$	$I_{в} > 1$	$I_{ке} = 1$	$I_p < 1$	Екстенсивний, стабільний регресивний розвиток
7	$I_{вп} < 1$	$I_{в} < 1$	$I_{ке} < 1$	$I_p < 1$	Детенсивний розвиток

Наведена методика передбачає обчислення 4 аналітичних індикаторів, за кожним з яких можна зробити окремий висновок,

проте в сукупності ці показники дозволяють розробити ефективні заходи щодо підвищення ефективності розвитку підприємств.

З огляду на проведену оцінку розробіть рекомендації щодо подальших напрямів розвитку досліджуваного підприємства та можливостей переходу в І тип.

7.2. Обґрунтування стратегічних напрямів розвитку за сферами діяльності підприємства.

В даному підрозділі потрібно **розробити функціональні стратегії розвитку** підприємства за основними сферами його діяльності, у відповідності до отриманих результатів у аналітичній частині:

- виробничу,
- фінансову,
- маркетингову,
- логістичну,
- стратегію забезпечення економічної безпеки,
- стратегію забезпечення конкурентоспроможності,
- інвестиційно-інноваційну,
- стратегію забезпечення якості та ін.

Запропоновані стратегії необхідно обґрунтовувати відповідно до мети та цілей діяльності підприємства та оформити у вигляді системи або схеми перспективної діяльності підприємства. На рисунку обов'язково потрібно вказати:

- методи досягнення ефективності реалізації зазначених стратегій,
- принципи, яких потрібно дотримуватись,
- функції, що мають виконувати запропоновані стратегії,
- суб'єкти управління підприємством (підрозділи), що мають виконати описані функції,
- опис ресурсів, залучених до реалізації напрямів розвитку,
- об'єкти внутрішнього середовища, на які впливатиме реалізація стратегій, тощо.

7.3. Реструктуризація.

В умовах динамічного кризового розвитку світової та національної економік, на підприємстві повинна існувати антикризова програма. Студентом необхідно **розробити план антикризових заходів на випадок економічної кризи**. З цією метою необхідно запропонувати заходи реструктуризації підприємства. При розробці песимістичного плану необхідно врахувати загрози внутрішнього та зовнішнього середовища. Для обґрунтування проекту реструктуризації необхідно визначити:

- напрями реструктуризації,
- витрати на реалізацію заходів з реструктуризації чи ліквідацію активів,
- ліквідаційну вартість активів,
- доходи від реалізації майна,
- доходи від активізації резервів підприємства.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити проектний аналіз ефективності реструктуризації підприємства за основними показниками ефективності інвестицій та показати профіль проекту і динаміку зміни дисконтованих доходів, витрат та прибутку при статистичному рівні інфляції (згідно даних Держаного комітету статистики), рівні облікової ставки Національного банку України.

7.4. Розробка нового продукту

Проектування діяльності підприємства у курсовій роботі реалізується шляхом **розробки двох альтернативних проектів** щодо нового продукту, **основні характеристики якого потрібно студентам описати з урахуванням:**

- специфіки діяльності,
- наявної виробничої потужності,
- структури основних та оборотних засобів,
- показників ефективності роботи персоналу та їх кадрового потенціалу,
- конкурентоспроможності на ринку,
- точки безбитковості нового продукту,

- попиту на ринку на аналогічну або сходу продукцію.

Для обґрунтування впровадження проекту з виробництва нового товару, або надання нових робіт чи послуг **необхідно визначити:**

- початкові витрати на обладнання, персонал, матеріальне забезпечення, тощо

- собівартість одиниці продукції,

- обсяги виробництва при наявній виробничій потужності,

- ціну або тариф і спрогнозувати динаміку їх змін,

- потреби у поточних ресурсах та план виробництва,

Для аналізу ефективності реалізації проектів необхідно розрахувати наступні показники:

- чистий дисконтний прибуток (ЧДП, (Net Present Value - NPV)) визначається за формулою:

$$\text{ЧДП} = \sum_{t=1}^N \frac{ВВ_t - В_t}{(1+r)^t} \quad , \quad (7.5)$$

де ЧДП — чистий дисконтний прибуток, грн.; ВВ — валова виручка від реалізації готової продукції, грн.; В — витрати, грн.; t — шаг (рік) розрахунку; r — норма дисконту; $1/(1+r)^t$ — коефіцієнт дисконтування., N — горизонт розрахунку, роки.

- термін окупності визначається за формулою:

$$T_{\text{ок}} = \frac{\sum_{t=1}^N \frac{В_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^N \frac{ВВ_t}{(1+r)^t}} N, \quad (7.6)$$

- внутрішня норма рентабельності ($r_{\text{внр}}$) (ВНР, Internal Rate of Return (IRR)) визначається шляхом розв'язання рівняння:

$$\sum_{t=1}^n \frac{BB_t - B_t}{(1 - r_{\text{диск}})^t} = 0. \quad (7.7)$$

На практиці визначення IRR проводиться за допомогою такої формули:

$$IRR = A + \frac{a(B - A)}{(a - b)}, \quad (7.8)$$

де A — величина ставки дисконту, при якій NPV позитивна; B — величина ставки дисконту, при якій NPV негативна; a — величина позитивної NPV, при величині ставки дисконту A ; b — величина негативної NPV, при величині ставки дисконту B .

Графічний метод:

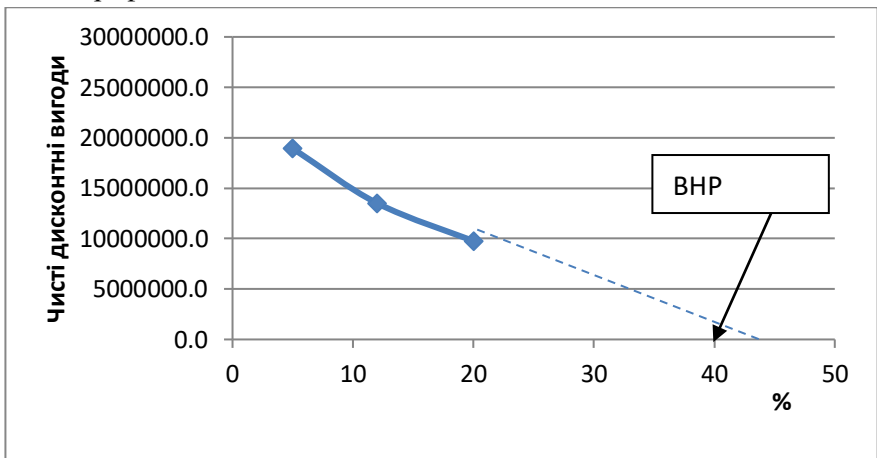

Рис. 3.1. Приклад визначення ВНР

- індекс прибутковості (Profitability Index) (ІП):

$$\text{ІП} = \frac{1}{K} \cdot \frac{B_t - C_t}{(1+r)^t} \rightarrow \max \quad (7.8)$$

де К – сума капітальних вкладень, грн.

В кінці підрозділу обов'язково потрібно зробити проектний аналіз ефективності диверсифікації діяльності підприємства за основними показниками ефективності інвестицій та показати профіль проекту і динаміку зміни дисконтованих доходів, витрат та прибутку при статистичному рівні інфляції (згідно даних Держаного комітету статистики), рівні облікової ставки Національного банку України.

7.5. Прогнозування розвитку підприємства

В заключному підрозділі проектної частини потрібно **порівняти вплив антикризового проекту реструктуризації та проекту диверсифікації** на основі показників ефективності діяльності підприємства та типу його розвитку.

За результатами проведених розрахунків складають порівняльну таблицю економічних показників та будують графік подальшого розвитку за альтернативними проектами. З урахуванням отриманих показників аналітичного розділу необхідно обґрунтувати який із запропонованих варіантів інвестування більш ефективний для досліджуваного підприємства. Використовуючи одних з методів прогнозування (екстраполяції, експертних оцінок, факторного аналізу чи моделювання) **обґрунтувати прогноз** подальшого розвитку підприємства

Студентам необхідно узагальнити проведене дослідження діяльності підприємства шляхом **ілюстрації механізму розвитку** підприємства, що ґрунтуватиметься на отриманих результатах аналізу та враховуватиме обрані напрями розвитку. Механізм

розвитку підприємства має спрямовуватись на нарощування ефективності діяльності.

8. ВИСНОВКИ

У цьому розділі студенти мають підвести короткі підсумки дослідження таким чином, щоб не читаючи основного тексту, можна було б зрозуміти сутність роботи. Для цього слід в декількох словах нагадати про актуальність обраної теми, розкрити в загальних рисах загальнотеоретичні проблеми, перерахувати основні напрямки дослідження, його основні результати, зазначити конкретні шляхи усунення виявлених недоліків, вирішення проблем із зазначенням очікуваного економічного ефекту від таких пропозицій. У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна рада України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кабінет міністрів України. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
3. Міністерство фінансів України. Режим доступу: <http://minfin.kmu.gov.ua>
4. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
5. Міністерство інфраструктури Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/>
6. Національний банк України Режим доступу: www.bank.gov.ua
7. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: наукова періодика. Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
9. Економіка підприємства: навч. посіб. Шегда А. В., Харченко Т. Б., Сагайдак Ю. А., Пашнюк Л. О. К.: ЦУЛ, 2010. 240с.
10. Економіка підприємства: навч. посіб. Гетьман О. О., Шаповал В. М. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 488 с.
11. Вовк О.М. Детермінанти модернізації підприємств інфраструктурної сфери: теорія, методологія, практика. Київ, ФОП Маслаков, 2020. 480 с.
12. Тимощук О.М., Кучерук Г.Ю., Вовк О.М., Мельник О.В. Якість логістизації транспортних послуг: інвестиційний аспект. Київ, ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2020. 214с.
13. Вовк О.М., Литвин Н.Ю., Долгополова Ю.А. Інвестиційне забезпечення модернізаційного розвитку підприємств в умовах неотехнологічного укладу. Управління економічними системами та процесами в умовах глобалізаційних трансформацій: Монографія/За редакцією Прохорової В.В. Харків, 2020. 297с. [С. 7-15].
14. Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення. колективна монографія за заг. ред. О.В. Ареф'євої Київ, НАУ, 2020. 260 с.
15. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: колективна монографія за заг. ред. О.В. Ареф'євої Київ, НАУ, 2019. 342 с.
16. Стійкий розвиток підприємств у міжнародному економічному просторі: колективна монографія за заг. ред. О.В. Ареф'євої Київ, НАУ, 2018. 364 с.
17. Ареф'єва О.В., Вовк О.М. Формування механізму нарощування ефективності використання резервів розвитку потенціалу підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018, №25. с. 310-317. URL: http://www.market-inf.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/52.pdf

18. Вовк О.М., Казакова Т.М. Оцінювання ефективності розвитку інноваційного потенціалу підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018, №26. С. 96-102

19. Вовк О.М., Тульчинська С.О. Еволюція поняття модернізації економічних систем в контексті інноваційного розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. №6 (264) С. 284-289

20. Вовк О.М., Долгополова Ю.А. Управління ефективністю інноваційного оновлення основних засобів авіапідприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2019. №6(17). С. 106-110 URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-20>.

21. Вовк О.М., Ковальчук А.М. Стратегічне управління розвитком підприємств в умовах конкурентної економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. №1. С. 20-32. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Znprnudps/index.html>.

22. Вовк О.М., Очеретяна С.М., Камишна С.Ю. Конкуреноспроможність авіатранспортних підприємств в умовах розвитку міжнародного авіаційного простору. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 48. С. 31-35

23. Вовк О.М., Ареф'єва О.В., Посипайко Є.А. Інтенсифікація формування матеріально-технічного забезпечення підприємства в умовах неіндустріальної модернізації. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2020. Вип. 2 (70). С. 123-131

24. Вовк О.М. Технології оптимізації ресурсних потоків на підприємствах електроенергетики. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7697>.

25. Вовк О.М., Ареф'єва О.В., Очеретяна С.О. Методичні засади діагностування результативності модернізації підприємств в контексті реалізації інноваційного потенціалу. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія: Економічні науки. 2020. Вип. 4 (149). С. 8-16.

26. Вовк О.М., Ковальчук А.М. Мацаєнко Ю.О. Діагностика ефективності управління персоналом аеронавігаційного підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7860> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.51

27. Вовк О.М. Ковальчук А.М. Долгополова Ю.А. Закономірності розвитку транспортних підприємств в умовах структурних зрушень регіонів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 3(77). С. 99-104

28. Вовк О.М., Іванець Д.В., Халаджі І.О. Оцінювання ефективності розвитку транспортних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 3(20). С.94-98.

29. Arefieva O., Piletska S., Arefiev S. The innovative activity of enterprises as a prerequisite for sustainable economic development. *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 4 Number 1. Riga: Publishing House "Baltija Publishing", 2018, p. 1-8.

30. O. Vovk, M. Kravchenko, O. Popelo, S. Tulchynska, M. Derhaliuk Modeling the choice of the innovation and investment strategy for the implementation of modernization potential. *Transactions on systems and control*. Vol. 16, 2021. Pp. 430-438. Режим доступу: <https://wseas.com/journals/sac/2021.php>, <https://doi.org/10.37394/23203.2021.16.38>

31. S. Tulchynska, O. Vovk, O. Popelo, S. Saloid, O. Kostyunik. Innovation and investment strategies to intensify the potential modernization and to increase the competitiveness of microeconomic systems. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.21 No.6, June 2021, pp. 161-168. Режим доступу: http://paper.ijcsns.org/07_book/202106/20210622.pdf, <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.6.22>

32. S. Tulchynska, O. Popelo, O. Vovk, B. Dergaliuk, I. Kreidych, T. Tkachenko. The Resource Supply of Innovation and Investment Strategies of the Microeconomic Systems Modernization in the Conditions of Digitalization. *Transactions on environment and development*. Vol. 17, 2021. Pp. 819-828. Режим доступу: <https://wseas.com/journals/ead/2021.php>, <https://doi.org/10.37394/232015.2021.17.77>

33. O. Vovk; T. Tkachenko; S.Smerichevska; Y.Osypova; L. Raicheva. Implementation of modernization potential to ensure economic safety of enterprises. *Laplace Em Revista, (International)*. Vol. 7, n. 3, Sept. - Dec. 2021, p. 363-373. Режим доступу : <https://laplaceemrevista.editorialaar.com/index.php/lpgl/issue/view/45>, <https://doi.org/10.24115/S2446-62202021731304p.363-373>

34. Tetiana Tkachenko, Svitlana Tulchynska, Olena Kostyunik, Olha Vovk, Nataliia Kovalenko Modernization determinants by ensuring economic security of enterprises in the competitive conditions. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.21 No.8, August 2021 Pp.119-126. . Режим доступу: http://ijcsns.org/07_book/html/202108/202108016.html

35. O. Arefieva, O. Polous, S. Arefiev, V. Tytykalo, A. Kwilinski. Managing human capital reproduction in the system of enterprise`s organizational behavior. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, Volume 628, (2021) 012039 doi:10.1088/1755-1315/628/1/012039.

36. Ареф'єва О.В., Мягих І. М., Коваленко Н. Ю., Жам О. Ю., Попова Г. Ю. Механізм управління процесом забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах інформатизації економічних процесів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 1. С. 302-310.

37. Arefieva O., Polous O., Arefiev S., Tytykalo V., Kwilinski A. Managing sustainable development by human capital reproduction in the system of company's organizational behavior. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. IOP Publishing. 2021. Vol. 628. No. 1. pp. 012039.

38. Khanin, S.; Arefieva, O.; Dergaliuk, M.; Popelo, O.; Tulchynska, S. Concepts of the activation of intellectual and innovative determinants for the development intensification of regional economic systems introduction. *Laplagem Revista (International)*, 2021, 7, p. 234-244. Available at: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1180p.234-244>.

39. O. Shumilo, V. Babenko, L. Liubokhynets, I. Volovelska, O., Arefieva O. Method of Enterprise Economic Security Evaluation. *Studies of Applied Economics*. 2021. Vol. 39 No. 7 <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4998>

40. T. Korytko, I. Bryl, S. Piletska, S. Arefiev, O. Arefieva. Strategy of innovative development of an enterprise on the basis of evaluation of its intellectual capital. *Scientific Bulletin of National Mining University*. 2021, Issue 3, p134-141. 8p.

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Економіка підприємства»

Виконав (ла):
Студент (ка) _____ групи ФЕБА

(П.І.П. студента (ки))

Перевірів:

(посада)

(П.І.П. викладача)

Київ 20__